

Krimp als brede maatschappelijke ontwikkeling

*Verlag van het elfde Zelandusdebat gehouden op
maandag 9 februari 2015 in Terneuzen*

Opening

Wouter van Zandbrink heet allen welkom bij het elfde Zelandusdebat. Dit is het derde debat in een reeks van drie over bevolkingskrimp. In Goes ging het debat over onderwijs en in Middelburg ging het over het belang van stedelijke aantrekkingskracht in Zeeland. De [verslagen](#) zijn terug te lezen op internet. Hij introduceert Dick van der Wouw, onderzoeker bij Scoop Zeeland.

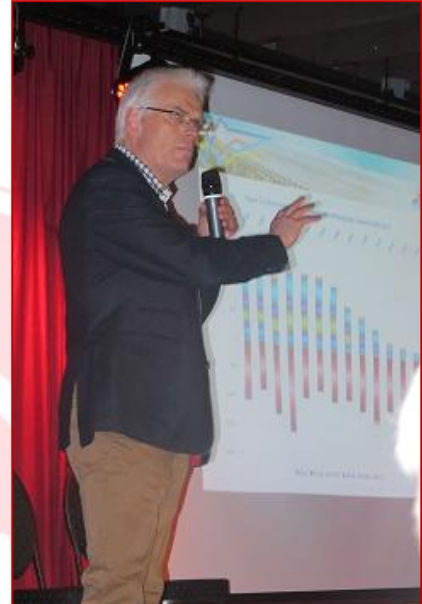
Inleiding

Dick van der Wouw: *“Krimp en verstedelijking hangen met elkaar samen. Krimp is een wereldwijd voorkomend fenomeen. Vooral in de westerse wereld voltrekt zich dit proces. De vrouwen krijgen minder kinderen dan voorheen. Er overlijden meer mensen dan dat er geboren worden en het sterfteoverschot neemt dus toe. Een tweede tendens is dat wereldwijd steeds meer mensen van het platteland naar de steden trekken. De grote steden rondom Zeeland heen weten steeds meer Zeeuwen te verwerven voor studie en werk. Scoop Zeeland heeft hier een rapport over geschreven: ['De staat van Zeeland'](#). De leefbaarheid verandert ook door de trek van het platteland naar de stad. Willen wij een complete samenleving in stand houden dan zullen wij onze jongeren meer als voorheen aan Zeeland moeten binden door het bieden van opleidingen en werkgelegenheid. Er is sinds tien jaar een University College Roosevelt (UCR). Er was aanvankelijk scepsis. Gaat dit niet ten koste van de Hogeschool Zeeland (HZ)? Het tegendeel bleek. Het noorden van het Deense*

Jutland laat zien dat een bundeling van voorzieningen in één stad de leefbaarheid van het hele gebied ten goede komt. In Zeeland trekt bepaalde werkgelegenheid weg. Zie het voorbeeld van Lamb Weston Meijer B.V. die haar financiële afdeling naar Breda verhuist omdat er niemand te vinden is die naar Zeeland wil komen. Zij missen hier voorzieningen die het prettig wonen maken. In de hoofden van veel politici en beleidsmakers heerst nog steeds een beeld van dorpen uit de jaren vijftig.”

Willi van Hurck: “Wanneer je naar het openbaar vervoer kijkt is het droevig gesteld. Wanneer voorzieningen verder weg komen te liggen moeten deze wel goed bereikbaar zijn met openbaar vervoer.”

Dick van der Wouw: “De trein rijdt niet om drie uur 's nachts in Zeeland omdat dit onbetaalbaar is. Terug naar de dorpsgedachte. Wat zijn volgens de OESO nu stedelijke centra? De bevolkingsdichtheid in Middelburg en Vlissingen samen voldoen aan de definitie. De Zeeuwse steden moeten meer werken aan het uitruilen van bepaalde voorzieningen. Alles in iedere stad aanbieden gaat niet werken. Middelburg en Vlissingen moeten als één centrum voor heel Zeeland gaan fungeren. Versterk de stedelijkheid bijvoorbeeld door een uitbreiding van het UCR. Terugkiekbeleid ten aanzien van dorpen werkt niet.”

“Terugkiekbeleid werkt niet”

Wouter van Zandbrink: “Wat hadden we beter kunnen doen in Zeeland?”

Dick van der Wouw: “Rondom de zorg zijn bijvoorbeeld kansen gemist. Er werd in de ziekenhuisdiscussie geredeneerd vanuit het geografische midden. Er had vanuit het demografisch zwaartepunt moeten worden geredeneerd. Verbind dingen in steden in plaats van in de periferie.”

Debat

Wouter van Zandbrink: “Graag Barbara Oomen, Henk de Vlaming, Ben de Reu, Dick van der Wouw, Gijsbrecht Gunter en Albert de Vries op het podium. Mag ik een korte reactie van jullie op het betoog van Dick van der Wouw?”

Barbara Oomen: “Het is een stevig verhaal van Dick van der Wouw, maar er zit veel waarheid in. De enige steden in Nederland die groeien zijn universiteitssteden. Investeer in de grootste kern. Jonge mensen vasthouden en nieuwe jongeren van buiten aantrekken. Gezinnen met kinderen kunnen we aantrekken door het prettige leefklimaat en excellent onderwijs van basisschool tot aan het UCR. Een student aan het UCR spendeert circa € 25.000 per jaar. Dat is goed voor de lokale economie.”

Wouter van Zandbrink: *“Hoever staat het met een tweede university college?”*

Barbara Oomen: *“We zouden graag een tweede college beginnen waarbij in samenwerking met bedrijven een 'science and entrepreneurship college' wordt opgericht.”*

Anita Pijpelink: *“Bij de Christelijke Scholengemeenschap Walcheren (CSW) gaan er nog maar weinig leerlingen naar het UCR. Dat Zeeuwse jongeren buiten de provincie gaan studeren is prima, maar we moeten op één of andere manier contact met hen zien te houden.”*

Alex de Vos: *“Wat gaan we doen met de mensen die niet zo hoog opgeleid zijn?”*

Barbara Oomen: *“Zeeland heeft een traditie in inclusie. Iedereen het beste uit zichzelf laten halen is de bedoeling van excellent onderwijs. Van het ROC wordt vaak verwacht dat het beter aan moet sluiten bij de vraag uit het bedrijfsleven. Ik denk dat ondernemerschap meer gepromoot moet worden.”*

Frank Smits: *“Waarom kijken we niet veel meer over de grens heen? Bedrijven hebben de grens toch allang achter zich gelaten? Bij ROC Scalda werken we samen met Vlaanderen via de [HAVO-piste](#). Wederzijdse erkenning van diploma's zou prettig zijn.”*

Gijsbrecht Gunter: *“Bij Yara hebben wij veel ingenieurs nodig en die komen vaak uit de regio Gent. Dat zijn jonge mensen die door hun relaties in Vlaanderen voor een spin-offeffect zorgen. Er zijn een heleboel kleine clubjes in Zeeland bezig om de structuur aan te brengen tussen vraag uit het bedrijfsleven en het aanbod van de onderwijsinstellingen. Dit is voor bedrijven verwarrend. Vraag en aanbod moeten beter op elkaar worden aangepast.”*

“Jonge ingenieurs komen uit Vlaanderen”

Ben de Reu: *“Onder leiding van Bart Groot ben ik bij vernieuwende bedrijven in Zeeuws-Vlaanderen langs geweest. Deze bedrijven weten toch aan hun personeel te komen. Dat dit vaker mensen van buiten Zeeland zijn moeten we accepteren. Wanneer zij ook in Zeeland komen wonen is dat een goede zaak. Hoger opgeleide mensen komen alleen naar Zeeland wanneer er ook voor hun partner werk is in Zeeland. We moeten banen creëren die nieuwe Zeeuwen aantrekken.”*

Henk de Vlaming: *“Zeeland stelt met 380.000 inwoners weinig voor in Nederland. Trek daarom samen op en probeer de verdeeldheid achter ons te laten. Een goed voorbeeld was de lobby voor het behoud van de Belastingdienst. Het ging er niet om in welke gemeente, zolang het kantoor maar in Zeeland bleef. We moeten ons*

presenteren als Zeeuwse eenheid. We organiseren regelmatig werkbezoeken voor Tweede Kamerleden en hun beleidsmedewerkers.”

Barbara Oomen: *“Zeeland heeft als enige een onderwijsautoriteit. Hij komt binnenkort met een plan voor het hoger onderwijs in Zeeland. De Delta Academy van de HZ moet uitgebreid worden, onderwijsexcellentie nagestreefd, enzovoorts. We moeten als Zeeland als eenheid optrekken naar Den Haag. Andere provincies doen dit al.”*

Henk de Vlaming: *“We moeten niet als Calimero naar Den Haag gaan. Laat zien waar je goed in bent als Zeeland en vent dit uit.”*

“Niet de Calimero uithangen in Den Haag”

Harry van Waveren: *“Minister voor Wonen & Rijksdienst Stef Blok (VVD) heeft een commissie ingesteld voor het krimp dossier. In ieder gebied manifesteert krimp zich anders. De daling van het aantal huishoudens heeft stevig effect op de huisvesting. Bevolkingskrimp is tot daar aan toe. Huishoudenkrimp is nog iets anders. Krimp is vooral een Zeeuws-Vlaams probleem en in mindere mate geldt dit voor Schouwen-Duiveland. De infrastructuur in Zeeland wordt verbeterd en daardoor neemt de leefbaarheid toe. De verbinding tussen Schouwen-Duiveland en Rotterdam is een probleem. De fusie van de twee grootste ROC's in Zeeland heeft goed uitgepakt. De spanning tussen vraag en aanbod is een punt van zorg.”*

Wouter van Zandbrink: *“Wat doen we aan de mobiliteit van jongeren en ouderen?”*

Harry van Waveren: *“Er komt een OV-kaart voor minderjarige MBO-ers.”*

Wouter van Zandbrink: *“Is er met de jongeren overlegd?”*

Jos van Ginneken: *“De jongeren zijn niet geconsulteerd. Dit had de provincie beter moeten organiseren. Jongeren vormen een grote groep reizigers in het openbaar vervoer.”*

Dick van der Wouw: *“De mate van beschikbaarheid van dingen die de mensen nodig hebben maakt een gebied leefbaar. Bussen die leeg rondrijden is geen goede zaak. Te weinig bussen op de spitsmomenten is ook niet goed.”*

Willi van Hurck: *“Het is nu zo dat buslijnen worden opgeheven en vervangen door buurtbussen met vrijwilligers. Daardoor ontnemen je toch beroepschauffeurs hun werk?”*

Ben de Reu: *“Het uitgangspunt moet zijn waar er behoefte aan openbaar vervoer is. De momenten waarop verschildt per gebied. Overal bussen laten rijden is financieel*

niet haalbaar. De nieuwe Provinciale Staten kunnen een besluit nemen om meer geld uit te trekken voor openbaar vervoer.”

Conny Miermans: *“Van MBO-ers wordt verwacht dat ze in de zomer 15 kilometer fietsen naar school en in de winter 10 kilometer. De haltetaxi's en de buurtbussen sluiten 's morgens niet op elkaar aan. Zonder vrijwilligers op de buurtbus zou er helemaal geen openbaar vervoer zijn op het platteland.”*

Gijsbrecht Gunter: *“Moet de provincie Zeeland niet om een grotere BDU-uitkering vragen voor openbaar vervoer?”*

Ben de Reu: *“We hebben als kleine provincie weinig geld. Het Rijk gaat er bijvoorbeeld nog steeds van uit dat we dividend van Delta N.V. ontvangen. De realiteit is een andere.”*

Albert de Vries: *“De periferie wordt steeds zwakker doordat mensen naar de grote steden trekken. Straks maakt het voor je gezondheidszorg uit waar je wieg staat in Nederland. We moeten de krachten in Zeeland bundelen. Heimweepolitiek zet geen zoden aan de dijk. Kijk naar de*

ziekenhuiszorg in Zeeland. Waarom maakt een zorgverzekeraar de dienst uit in Zeeland?”

Jos van Ginneken: *“Het is toch belachelijk dat er straks geen ziekenhuis meer is in Zeeuws-Vlaanderen terwijl de bevolking vergrijsd?”*

Albert de Vries: *“Een ziekenhuislocatie in Zeeuws-Vlaanderen moet er blijven, maar de maatschappen moeten samenwerken in Zeeland.”*

Ben de Reu: *“Vanochtend was Ahmed Aboutaleb (PvdA), burgemeester van Rotterdam, in Zeeland. Zij hanteren in Rotterdam het devies dat de gemeenteraad overal over gaat ook al gaan ze er niet over. Wat gaan wij nu doen met de uitkomsten van de zorgverkenner? We moeten nu doorpakken.”*

“Actie ondernemen op rapport zorgverkenner”

Alex de Vos: *“Ik ben voor samenwerking. De Westerscheldetunnel vormt wel een financiële belemmering.”*

Ben de Reu: *“De Sluiskiltunnel wordt bekostigd met de tol voor de Westerscheldetunnel.”*

Albert de Vries: *“Kwaliteit en nabijheid in de zorg combineren.”*

Harry van Waveren: *“In Friesland is gemeentelijk heringedeeld. Wie neemt het voortouw in Zeeland? Wijlen gedeputeerde Sjoerd Heijning (VVD) stelde indertijd dat de provincie zich alleen bij haar kerntaken moest houden. Wie gaat er dan over de*

stedelijkheid van Zeeland? Wordt het geen tijd dat Middelburg en Vlissingen één gemeente gaan vormen? Dan staat er tenminste een gemeente die het voortouw kan nemen. Zeeland is toe aan een gemeente Walcheren.”

“Zeeland toe aan een gemeente Walcheren”

Ben de Reu: *“De lokale partijen in Vlissingen en Middelburg willen hier niet aan.”*

Harry van Waveren: *“We moeten op een gegeven moment de juiste richting aangeven.”*

Peter Brakman: *“Wanneer zijn we tevreden? Waar zit de kwetsbaarheid van Zeeland waar het aankomt op de bereikbaarheid?”*

Dick van der Wouw: *“Stedelijke aantrekkelijkheid is van belang. IJzendijke en Goes zijn geen steden. Er moet ook een stedelijk centrum zijn in Zeeuws-Vlaanderen. Een tolvrije Westerscheldetunnel biedt uitkomst. Kijk als Zeeuws-Vlaanderen naar Vlaanderen, als Tholen naar West-Brabant en als Schouwen-Duiveland naar Rotterdam. Zeeland verdient een stedelijk centrum.”*

Gijsbrecht Gunter: *“De Zeeuwse ziekte dreigt hier ook weer toe te slaan. In de gemeente Borsele zijn we al af van het adagium dat iedere kern een school nodig heeft voor de leefbaarheid. De bereikbaarheid is dan van des te groter belang. De infrastructuur moet op orde zijn. Yara als bedrijf kijkt zeer nauw naar de infrastructuur in Zeeland. Mobiliteit: waar komen de vernieuwende concepten vandaan? Hier ligt een schone taak voor de HZ en het UCR.”*

Marion Lippens: *“We hebben het over globale dingen. De Zeeuw bestaat niet. De oplossing bestaat ook niet. We zijn trots op onze identiteit. Haal de leeuw uit het logo van de provincie en dan staat iedereen op de achterste benen.”*

Ralph van Hertum: *“Openbaar vervoer is van wezenlijk belang. Er gaat helaas nog teveel mis. Tijdens de spitsmomenten moet de reiziger goed bediend worden. Lever maatwerk voor de Zeeuwen. Goes is geen dorp. Het is een plaats in Zeeland. Het gaat niet alleen om Middelburg en Vlissingen.”*

“Positie Zeeuws-Vlaanderen is paradoxaal”

Michiel Groeneveld: *“De paradox is dat we als Zeeuws-Vlaanderen in de periferie van Nederland zitten, maar ook vlakbij grote Vlaamse steden. We ontwikkelen ons tot*

één economische zone tussen Gent en Terneuzen. De Vlamingen vragen ook om beweging van Nederland naar het zuiden.”

Albert de Vries: “De barrières die de grens opwerpt moeten op individueel niveau geslecht worden. Meer kansen voor de grensregio's.”

Paul Weemaes: “Er komen jaarlijks 800 nieuwe inwoners in Zeeuws-Vlaanderen bij vanuit Vlaanderen. Vlamingen doen hier nog steeds veel boodschappen. De extracompensatie is er sinds 2003 vanaf. De overheden lopen achter de feiten aan. Kies voor kwaliteit.”

Harry van Waveren: “Zeeuws-Vlaanderen heeft samen met Limburg de beste banden over de landsgrenzen. Er blijven ingewikkelde dossiers bestaan rondom pensioenen, hypotheek, enzovoorts. Het dorp Uden heeft meer inwoners dan de stad Goes. Stel de mens centraal en dan zie je dat het van belang is dat Zeeland samensmelt.”

Ben de Reu: “Het lijkt wel alsof bedrijven en onderwijsinstellingen beter over de grens samenwerken dan de overheden. Dat moet veranderen.”

Dick van der Wouw: “De voorzieningen moeten we goed organiseren. Door samen te werken creëer je de broodnodige massa.”

Paul Weemaes: “Mensen die emigreren van Vlaanderen naar Zeeuws-Vlaanderen moeten goed doorgeleid / begeleid worden bij hun verhuizing. Grensmakelaars van vlees en bloed en niet alleen een website.”

Wouter van Zandbrink: “Wat willen jullie het toekomstige provinciale bestuur meegeven?”

Gijsbrecht Gunter: “We hebben een sterk Zeeland nodig. Dat hoeft niet één model te zijn. Per beleidsveld zaken op een andere schaal samenwerken.”

Dick van der Wouw: “Wij denken te vaak op een te kleine schaal. De trein die door Zeeland rijdt moet stoppen op allerlei dorpen ten koste van een goede ontsluiting van de hoofdstad?”

Harry van Waveren: “Verdubbeling van de weg van Schouwen-Duiveland naar Oude-Tonge. Ga als provincie over alles. Vlissingen en Middelburg moeten samengaan.”

Albert de Vries: “Lever mij goede ideeën aan voor de behandeling van wetgeving die betrekking heeft op het krimpdossier.”

Henk de Vlaming: “Bundel de krachten. Minister van Economische Zaken Henk Kamp (VVD) heeft een opdracht van de Tweede Kamer gekregen, maar weet niet goed hoe hij daar invulling aan moet geven. Kom met Zeeuwse initiatieven.”

Barbara Oomen: “Een mooi centrum voor onderwijsexcellentie voor Zeeland.”

Ben de Reu: *“Er wordt verweten dat we ons als Zeeland onvoldoende laten zien in Den Haag en Brussel. Het Noorden laat zich goed zien: Friesland, Groningen en Drenthe. Wij moeten als Zeeland optrekken met de regio's om ons heen: West-Brabant, het zuiden van Zuid-Holland en Vlaanderen.”*

Wouter van Zandbrink bedankt alle aanwezigen voor hun komst en inbreng en sluit het debat af.

Enquête

Voorafgaande aan het debat kregen allen die zich per e-mail hadden aangemeld een tiental stellingen voorgelegd waarop zij konden reageren. Hieronder vindt u de uitkomsten.

<u>Stellingen</u>	<u>Eens</u>	<u>Neutraal</u>	<u>Oneens</u>
1. Zeeland verdient een stedelijk centrum. Dat is Middelburg-Vlissingen.	37,50%	25,00%	37,50%
2. Zeeland heeft genoeg aan één ziekenhuis.	40,63%	12,50%	46,88%
3. Het dorp van weleer is niet meer. Dat moeten ook lokale bestuurders inzien.	59,38%	31,25%	9,38%
4. Wanneer Zeeuwse gemeenten vechten om een been, gaat Breda er mee heen.	68,75%	12,50%	18,75%
5. Een basisschool is niet per definitie cruciaal voor de leefbaarheid van een dorp.	71,88%	6,25%	21,88%
6. Er wordt hier opgeleid voor werk en wonen buiten de provincie Zeeland.	25,00%	37,50%	37,50%
7. Meer mogelijkheden voor hoger onderwijs gaat de ontgroening van Zeeland tegen.	46,88%	31,25%	21,88%
8. In iedere Zeeuwse stad een groot theater is niet meer van deze tijd.	68,75%	15,63%	15,63%
9. Leegstand van koopwoningen is een verzameling individuele problemen van woningeigenaren en geen publiek probleem.	12,50%	15,63%	71,88%
10. Wanneer er werk is komen mensen vanzelf in Zeeland wonen.	65,63%	28,13%	6,25%

Individuele opmerkingen respondenten

- In plaats van enkel naar Zeeland te kijken, moet er veel meer over de landsgrens worden gekeken! Verdergaande samenwerking met Vlaanderen! Als we dan toch praten over een Europa van de regio's, hoort Zeeuws Vlaanderen toch vooral bij Vlaanderen! Hiervoor moeten dan wel belemmeringen worden weggenomen die er nu nog steeds zijn...
- Het winkelbestand moet drastisch gesaneerd worden. Een wellnesscentrum aan de kust van Zeeuws-Vlaanderen als een slecht weer voorziening.

- Zeeland heeft te weinig inwoners voor een echt stedelijk centrum. Het is beter dat Walcheren en de Kanaalzone de samenwerking zoeken met Gent en Antwerpen.
- Ten aanzien van: 1. Een stedelijk centrum kan niet gezien worden als oplossing van een probleem. 2. Indien voor bewoners van west en oost Zeeuws-Vlaanderen de weg open ligt naar ziekenhuizen in België (rol ziektekostenverzekeraar is te machtig) 3. Zie de kneuterige opstelling (vaak / soms) van de kleine plaatselijke partijen. 4. Dit heeft meer te maken met de keuzes die in Den Haag genomen worden. 10. Dit geldt niet voor alle soorten van werk. Forensen blijven altijd bestaan.
- Stelling 2. In ieder geval met één bestuur waar mogelijk verschillende locaties onder vallen. Stelling 5. Kwaliteit van onderwijs is belangrijker dan perse op ieder dorp een school. Voor het aangaan van sociale contacten is een grotere school ook een betere leerschool. Stelling 9. We moeten oppassen dat we niet lukraak gaan bouwen en leegstand gaan bouwen. Daarnaast de woonwensen goed in de gaten houden en hierop inhaken. Ouderen moeten langer zelfstandig blijven wat andere woonvormen en voorzieningen met zich mee zal brengen. In tijden van bezuinigingen ook meer sociale huurwoningen in zowel steden als dorpen.
- Leefbaarheid wordt door de burgers gevormd, als overheid moet je faciliteren.
- Meer specialisatie in verschillende brede opleidingen die ook werk geven aan - typische - Zeeuwse mogelijkheden zoals landbouw, visserij, toerisme is gewenst.
- Vraag 2 is wel erg algemeen, het gaat mijns inziens niet om 1 of 2 ziekenhuizen wel om samenwerking wat eventueel kan leiden tot 1 organisatie.
- Je kunt de dingen niet zo zwart wit neerschrijven hoe ze hier benoemd worden. Zeeland is een uitgestrekt dun bevolkt gebied met speciale omstandigheden in elk gebied. Voor deze speciale omstandigheden moet per regio de juiste aandacht besteed worden. Door beleid te maken wat aansluit op de behoeftes van die regio. Tevens moet er zeeland breed gekeken worden waar er samengewerkt kan worden om elkaar te versterken. Daar kan soms elkaar dingen gunnen bij zitten maar ook dingen specifiek vasthouden ook om de regio leefbaar te houden. Er moet zeer goed gekeken worden hoe we de decentralisaties van taken uit de overheid in Zeeland handen en voeten gaan geven de komende jaren. Hier zal samenwerken, oog voor elkaar hebben en bereid zijn om kennis met elkaar uit te wisselen heel belangrijk zijn.
- Rare vragen. De meeste komen mij als irrelevant voor.
- Kiezen voor een stedelijk centrum Vlissingen-Middelburg zal zeker ook stimuleren dat Terneuzen zich zal specialiseren als logistiek centrum, een haven- en industriestad (onder andere inspelen op nieuwe sluis en Seine-Nord ontwikkeling), Goes zal zich verder ontwikkelen als handelsstad en agrarisch centrum. Ziekenhuis: samenwerking (samengaan) van maatschappen is belangrijker dan 1 ziekenhuisorganisatie dorp van weleer. PvdA is voor vooruitgang en emancipatie, heimweepolitiek is meer iets voor andere partijen. Opleiding: er wordt opgeleid voor werk in en buiten de provincie. Theater: niet in elke stad maar wel daar waar groot publiek woont, dus zeker ook op Walcheren, het is heel goed dat voor de theaters afstemming is over programmering (daar kunnen de ziekenhuizen nog veel van leren). Leegstand

particulier woningbezit: eigenaar moet zelf waardedaling betalen, maar overheid kan wel programma's maken waarmee overschot in goedkoop particulier bezit wordt gesaneerd.

- Ik geloof dat Zeeland aan het krimpen is. Wil dit zeggen dat er geen mogelijkheden zijn? Juist niet... Er zijn tal van kansen en mogelijkheden, maar we vergeten ze terwijl ze voor onze voeten liggen.

